

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1302

מסכת בבא מציעא ס"ז-ע"ג ♦ אהלות י"א, ח' - י"ב, ג'

בס"ד, כ"ז ניסן תשפ"ד

השבוע בגליון

♦ גלגוליו השונים של "היתר עסקה" עד לצביונו הנוכחי
♦ כיצד בכל זאת יעשו יהודים עסקאות?

♦ השימוש בקומוניזם כקללה
♦ האם המלווה לנכרי מקיים מצווה, ואם כן, מהי?

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

הכפרי ר' משה בינקור

משפחה נכבדה מבני ברק שערכה סעודת שבע ברכות לאחד מבני המשפחה, בחרה לחלק למוזמנים מזכרת מקורית - צילום מכתב ידו של סב המשפחה, המתאר מעשה מופלא מימי עלומיו, לפני למעלה ממאה שנה.
כה כתב:

"**ביים** שישי אחד, בבוקר השכם, אחרי תפילת שחרית, כשבאתי מבית המדרש הישן עיף ורעב, אחרי ליל "משמר" ארוך של ארבע עשרה שעה, בלילות טבת הארוכים, שלמדנו כולנו בני הישיבה בהתמדה גדולה, ומצאתי לאבא כשהוא עומד ומהרהר, ואמא גם כן עומדת ומודאגת על דבר הכנת שבת. כאשר ביקשתי מהם לחם ועוד דבר-מה לסעוד את לבי, פרץ ביניהם חיכוך מה. אמא מציעה ללכת לר' אלישע האופה ולקחת בהקפה עוד ליטרות אחדות נוספות על החשבון הישן, ואבא התנגד לזה באמר, כי החוב כבר מגיע לחמשה עשר רובלים, שזה השיא הכי גדול ולכן הוא מציע אחרת, לקרוא בחשק פרקי תהלים אחדים ולהשליך על ה' יבהו והוא יכלכלנו.

דף סח/א אין מושיבין חנוני למחצית שכר

גלגוליו השונים של "היתר עסקה" עד לצביונו הנוכחי

"היתר עסקה". שמו של היתר זה, התלוי בפתחו של כל סניף בנק בישראל, מוכר לכל, לעקרות בית כלבעלי עסקים. בשנת תשמ"ב, אף הוכיח אחד הבנקים בישראל את הגינותו, בכך שהתייחס ברצינות ל"היתר עסקה", ובעקבות כך הוא ביטל מחצית מחובו הענק של אחד מלקוחותיו. יהודי בעל חשבון עו"ש בבנק צפון אמריקה, הורה לפקיד הבנק למשוך משיכת יתר מחשבונו ולהשקיע את הסכום במניות. **כעבור זמן מה ירד ערכן של המניות בתלילות** [נפילת הבורסה המפורסמת], והאיש נותר חסר כל. כאשר נדרש הלווה על ידי הבנק להשיב את הסכום שנטל, הוא השיב, כי מאחר שהבנק חתום על "היתר עסקה", הרי הוא פטור מפרעון מחצית החוב, וכך אכן היה. **מדוע ולמה? על כך במאמר שלפנינו.**

"**היתר עסקה**" הוא חוזה עסקי בין המשקיע, לבין איש העסקים שאצלו הוא משקיע את כספו, שגובש על ידי חכמי הדורות, כך שהשקעות עסקיות הנעשות לפיו, אינן מכשילות את מבצעהן באיסור ריבית. לדעת חלק מן הפוסקים (צמח צדק י"ד סי' פ"ח, ועיי' חכמת אדם כלל קמ"ג סעי' ג', וע"ע חלקת יעקב ח"ג סי' קפ"ט), אדם שחותם על "היתר עסקה" ללא ידיעה והבנה ברורה בסעיפיו ובפרטיו, לא ניצל מאיסור ריבית. לפיכך, מוקנית חשיבות ראשונה במעלה לפירוט יסודי ולליבון הבעיות שהובילו ליצירת "היתר עסקה", וכיצד הוא פתר אותן. תחילה, נפרט את עיקרי הסעיפים שבחוזה "היתר עסקה", ולאחר מכן נעבור סעיף אחר סעיף, ונוכח כיצד הוא נוצר ומדוע.

סעיף א: חצי מסכום ההשקעה ניתן לאיש העסקים **כהלוואה** והחצי השני ניתן בידי **כפיקדון**.
סעיף ב: המשקיע יטול את רווחי הפיקדון, ואיש העסקים יטול את רווחי ההלוואה שנטל. **סעיף ג:** איש העסקים יקבל סכום כסף מסויים, קבוע מראש, עבור טיפולו בסכום הנמצא בידי בתורת פיקדון. **סעיף ד:** איש העסקים אינו נאמן לטעון שכסף ההשקעה אבד באונס, אלא אם יביא שני עדים כשרים שיעידו כדבריו. **סעיף ה:** איש העסקים אינו נאמן לדווח שההשקעה לא נשאה רווחים שלא באשמתו, אלא אם ישבע שבועה חמורה. **סעיף ו:** לאיש העסקים מוקנית הזכות להימנע מכל דיווח על הרווחים, בתמורה לתשלום סכום כסף מסויים, קבוע מראש, למשקיע. **קעת נעבור להסבר הסעיפים בהרחבה.**

צעילוי נשמת

מרת **רייצא רחל סימינובסקי** ע"ה
ב"ר דוד אליהו ובאשה טופל ז"ל נלב"ע א' באייר תשס"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחי

צעילוי נשמת

הר"ר **יצחק דוד ברצלר** ז"ל
ב"ר אהרן ז"ל נלב"ע ב' באייר תשס"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר **זרח פלוק** ז"ל ב"ר מרדכי ז"ל
נלב"ע כ"ח בניסן תשי"ט **תנצב"ה**

הונצח ע"י בנו ידידו הר"ר **אברהם פלוק** ומשפ' שיחי - ת"א

נר ה'
נשמת
אדם

מן התורה, רשאי אדם להפקיד כסף בידי איש עסקים שיסחור בכספו של המפקיד, ושניהם יחלקו ברווחים שיניב הכסף. שהרי, איסור ריבית קיים בשני תנאים בלבד [המפורטים בהרחבה בגליון הקודם]: א. המלווה גובה ריבית תמורת הלוואה. ב. "ריבית קצוצה", היינו רווחיו של המלווה מובטחים. בעסקה זו שני התנאים אינם מתקיימים, שכן, הכסף לא ניתן בהלוואה, וכמו כן, אף אם היתה זו הלוואה, רווחי המשקיע כלל אינם מובטחים, מאחר שהם תלויים בהצלחתו של איש העסקים. עסקה זו, לא זו בלבד שאינה אסורה מן התורה, אלא גם מדרבנן אין בה כל איסור.

אלא, שאף סוחר נכון לא ישקיע את כספו בצורה זו, משום שלא זו בלבד שרווחיו אינם מובטחים לו, כאמור, אלא הקרן עצמה גם היא נמצאת בסיכון גבוה, שכן, אם ההשקעה תרד לטמיון שלא באשמת איש העסקים [אונס], המפקיד יפסיד גם את הקרן. לפיכך, סוחרים ממולחים הגו רעיון מעניין. הם דרשו מאיש העסקים שיתחייב להשיב להם את כספי הקרן בכל מצב, גם במקרה של אונס, וכך הם ביטחו את עצמם מפני סיכון הקרן. מעתה, הכסף שניתן בידי איש העסקים, הוא למעשה הלוואה. שהרי, כפי שלוהו אינו יכול להתחמק מפרעון החוב בטענה שהכסף נאנס, כך גם איש העסקים אינו יכול להתחמק מהחזרת הכסף לבעליו.

מן התורה, עדיין אין כל איסור בעסקה מסוג זה, משום ש"ריבית קצוצה" אין כאן, שהרי רווחיו של בעל הממון אינם מובטחים. אולם, חז"ל גם גזרו על נטילת ריבית שאינה קצוצה, ולפיכך, אסור לסכם על עסקה מעין זו.

כיצד בכל זאת יעשו יהודים עסקאות? ישבו חז"ל (עיי' גמ' לקמן קד/ב הביאו רש"י במשנתנו) וגיבשו עסקה כלכלית, הלא היא "היתר עסקה", שיש בה כדי לרצות את שני הצדדים, מבלי לעבור, חלילה, על איסור ריבית או על אבק ריבית.

סעיף א': הנוסחה שמוצעת על ידי סוגייתנו, היא "עסקת חצי חצי". היינו, נניח שראובן מבקש להשקיע 100 ש"ח בעסקו של שמעון. אמרו חז"ל לראובן, תסכם עם שמעון שמחצית מן הסכום ניתנת לו בתורת הלוואה ו 50 השקלים הנוספים מועברים לידי כפיקדון. על ידי כך, מחצית מסכום ההשקעה בלבד מצוי בסיכון, כי אף אם כל ההשקעה תרד לטמיון באונס, יהיה אמנם, איש העסקים פטור מלהשיב את מחצית הסכום שניתנה לו כפיקדון, אך מוטל עליו להחזיר את מחצית הסכום שניתנה לו כהלוואה.

סעיף ב': ומה עם הרווחים? ובכן, החוזה קובע, כי המשקיע יטול את הרווחים שנוצרו מחמישים השקלים המופקדים אצל איש העסקים, ואיש העסקים יטול את רווחיו מן המחצית השניה המצוייה אצלו כהלוואה. לכאורה, באופן זה אין כל איסור ריבית, משום שהמשקיע אינו גובה כל רווח עבור כסף ההלוואה, כי אם עבור מחצית הקרן שנותרה שלו ומופקדת אצל איש העסקים.

סעיף ג': אולם, כאשר נתבונן נבחין, כי הצדדים לעסקה זו טרם נמלטו מאיסור ריבית, שכן, איש העסקים מטפל בכסף הפיקדון ללא כל תמורה. מדוע הוא עושה זאת? **משום שהמשקיע הלווה לו כסף!** הרי לך ריבית במיטבה. לפיכך, קובע החוזה, כי על המשקיע לשלם לאיש העסקים תשלום מיוחד בגין טיפולו בכסף הפיקדון, ושוב אין התעסקותו בכספי הפיקדון נחשבת כתמורה להלוואה.

הסכם עסקי זה שימש בהצלחה דורות רבים של סוחרים, בתקופת המשנה והגמרא. אלא, שבעקבות התפתחויות שונות בעולם המסחר נוצר הצורך לגבש "היתר עסקה", שיאפשר לבטח את מלא הקרן של המשקיע, ולא את מחציתה בלבד [מחצית ההלוואה]. וכמו כן, להבטיח למשקיע אחוזים מסויימים מראש, ללא תלות בהצלחת עסקיו של איש העסקים. כיצד ניתן לעשות זאת בלי לעבור על איסור ריבית?

סעיף ד': חכמי הדורות ישבו על המדוכה והחליטו להוסיף סעיף מיוחד לחוזה, הקובע, כי איש העסקים אינו נאמן לטעון שהקרן נאנסה [אף אם ישבע שבועת השומרים], אלא עליו להביא שני עדים כשרים על כך. אם עד להוספתו של סעיף זה, רשאי היה איש העסקים לטעון [בשבועה] שהכסף נאנס ולהפטר מתשלום מחצית הפיקדון, מעתה, עליו לגייס לכך עדים. בכך פחת סיכון הקרן במידה ניכרת, שהרי במקרים מועטים בלבד ניתן לגייס עדים כשרים שראו את האונס. כך נפתרה בעיית הקרן.

סעיפים ה-ו': סעיפים אלו באו להבטיח למשקיע אחוזים קבועים מראש. הא כיצד? הרי זו "ריבית קצוצה"? ובכן, בחוזה גם נקבע, כי איש העסקים אינו נאמן לטעון שנהג בתבונה, והשקיע את הקרן במקומות הנכונים אך למרות הכל היא לא נשאה כל רווחים, או שנשאה רווחים מועטים בלבד, אלא אם ישבע שבועה חמורה.

אם ברצונו להמנע משבועה חמורה זו, עליו לשלם למשקיע סכום מסויים, קבוע מראש. כמובן, אף יהודי הגון לא יסכן את נפשו בשבועה חמורה זו, משום, שלעיתים נדירות בלבד מסוגל איש עסקים להישבע כי אין לו כל חלק בכך שההשקעה לא הצליחה, ומסתבר שהוא ישלם את הסכום

בלב רעב וחלש נצמדתי אל התהלים. אבא המתיק את הקריאה בניגון מסורתי עתיק המעורר התלהבות, כדי להסיח את דעתי מרעבוני, אבל הלב תובע את שלו, והקיבה דורשת את שלה. אני קורא, ולרגעים אני מפסיק ושואל את אבא מה יהיה?

- חכה בני הנחמד, חכה, ה' הן ומפרנס כל חי לא יעזבנו.

בתוך כך נפתחה הדלת לרווחה, ור' משה הכפרי מ"בינקון", המשולג בשלג מכף רגלו ועד ראשו, ומקורר זקנו ושפמו עד לקפאון, נכנס בקריאה מהירה "צפרא טבא רבי". אבא, כדרכו, קיבלו בהארת פנים, ויקרבהו אל התנור החם לחמם אותו קצת, וכאשר הוחם מעט, הודיע לאבא בקול רם, כי הביא איתו במגררה שלשה ככרות לחם, שק עם תפוחי אדמה, ועוד תרמיל עם גריסים. בשמעיו זאת התחלתי לרקד מרוב שמחה על הנס שנעשה לנו במקום הזה, ואבא אמר לי בהתרוממות רוח: הלא אתה רואה יחיאלקה, כי ה' שולח עזרה למי שמאמין בו בלב שלם".

הכותב, הרב **יחיאל הלוי ישראלי** זצ"ל, נפטר בשנת תש"ו, מאיר באור יקרות בקתה דלה, אי-שם במרחבי הגלות, בה התגוררו אנשים תמימים וטהורים, שזכו לגדל את בנם לתורה ולמעשים טובים. בהיותו בחור צעיר הוא למד 14 שעות ברציפות, והוא עוד מספר על כך בפשטות מדהימה.

יהודי יקר.

לכל אחד מאיתנו היה סבא, אי-שם בעיירה הקטנה, הנידחה, שבלילות החורף הקרים, לאחר יום עבודה קשה ומפרך, היה חובש את מכאוביו, מחטא את פצעי המלקות שהצליפו בו משרתיו של הפריץ, ובצעדים בוטחים פנה לבית המדרש כדי להגות בתורה הקדושה לאור של נר קטן.

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
 מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל
 הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: *3764

או אז, נפתחו בפניו שערי גן עדן. הוא הגה בדבריהם של גדולי האומה. אחז בשולי גלימתם של הגאונים שחיו מאות שנים לפניו וכתבו פירוש על הגמרא, ונפשו לא ידעה שובע. לו היה מציץ מעבר לחלון, היה מבחין בשכניו מן העיירה הסמוכה שנוהגים בדיוק כמוהו. מאות אלפי יהודים, מאות אלפי שלהבות קטנות, המבעירים באישון ליל את אש התורה. עם ישראל חי!

יהודי יקר. כל אדם מישראל יכול להצטרף ולחוות תענוג נפלא זה. אנשי עסקים, סיידיים, שופטים, שרברבים, עורכי דין, חנוונים, רואי חשבון, פועלים קשי-יום, אנשי העשירון העליון ואחרים, כולם מתקבצים מידי יום באזורי מגוריהם, יחד שבטי ישראל, ומתוך התרוממות רוח מתנתקים מהעולם החפוז והסוער, ועוסקים בתורת הנצח.

מה רב אשרו של יהודי שבסיום יום עבודה קשה ומפרך הוא מניח לטרדותיו, נכנס לבית המדרש לספוג מאוויר הפסגות הצלול של תורת ה', לרכוש מושגים חדשים, לאגור ידיעות מעניינות וחשובות. בדיוק כמו הסבא שלנו, אי-שם בעיירה הקטנה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק, פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

שנקבע ביניהם כדי להימלט משבועה זו. כך, מובטחים למשקיע אחוזים מכספי ההשקעה, אך הם אינם נגבים תמורת ההלוואה, אלא משולמים על ידי איש העסקים בתמורה להימנעותו מדיווח.

כעת, נבין היטב את טענתו של הלווה מבנק צפון אמריקה. הלווה טען, כי מאחר שהבנק חתום על "היתר עסקה", הרי מחצית הסכום שנטל מהם מוגדרת כ**פיקדון** בידיו, ומאחר שהכסף נאנס בנפילת המניות, הוא פטור מלהשיבו. אמנם, המש"ך הלקוח לטעון, החוזה מחייב אותי להביא עדים שהשקעתי את הכסף במקום פלוני והכסף נאנס, אך במקרה זה אני פטור מכך, שהרי **בספרי הבנק עצמו**, רשום שההלוואה שנטלת הושקעה במניות שנפלו, והרי זו הודאת בעל דין שכך אירע, וכאשר המשקיע בעצמו מודע למקרה האונס אינו זקוק לעדים [ראוי לציין, כי במאמר זה פורטו סעיפיו העיקריים של "היתר עסקה", אך פרטים וסעיפים נוספים, משתנים בהתאם לאופייה של כל עסקה].

דף עא/א קורא לחבירו רשע

השימוש בקומוניזם כקללה

בסוגיינתו נאמר: "אדם קורא לחבירו רשע-יורד עמו לחייו". יש מפרשים, כי הגמרא מתירה בכך, לנפגע לרדת לאומנותו של האדם שכינהו רשע, כגון, לפתוח חנות מתחרה, למרות שבכך הוא עלול לפגוע בפרנסתו. אולם, רש"י (ד"ה יורד) תמה על כך: "וקשה בעיני, שיתירו חכמים לישראל להנמק ולגמול רעה". מכל מקום, רש"י בקידושין (כח/א ד"ה רשע), מבאר שהמכונה "רשע" רשאי לפגוע בפרנסתו של המכנהו כך.

מדוע באמת, רשאי המכונה רשע לפגוע בפרנסת חבירו? המפרשים מבארים, כי דין דומה לכך נמצא בגמרא (שם), שהקורא לחבירו "עבד" נענש בנידוי, והקורא לחבירו "ממזר" סופג מלקות. זאת, משום שהמכנה את חבירו עבד, מכלילו בקללת התורה (בראשית ט/כה) "ארור כנען", ולפיכך, המקלל נענש בנידוי. כמו כן, המכנה את חבירו ממזר, רומז על כך שחבירו חוטא, שהרי אסור לו לבוא בקהל, ולפיכך, לוקה המכנה, כאילו הוא עצמו עבר על איסור התורה. **גם המכנה את חבירו "רשע"** גורם לו רעה גדולה, משום שבציווי התורה (ויקרא כה/לה) "וכי ימוך אחיך... והחזקת בו", אין כלולים הרשעים, שאין מצווה לתמוך בהם. אם כן, המכנה את חבירו "רשע" גורם, איפוא, שלא יסייעו לו בפרנסתו, ולפיכך, רשאי המכונה רשע לירד לאומנותו כדי להתפרנס (נימוקי ר' מנחם מירזבורק ד"ה דין הקורא, שו"ת מהרש"ל סי' כ"ח, שיטה מקובצת בשם הר' יונתן).

אלא, שאין כל היתר לפגוע בפרנסתו של כל אדם שקרא לחבירו רשע, כי אם בפרנסתו של אדם המפיץ בקרב חביריו של האיש כי הוא רשע המורד בתורה. כך פסק הרדב"ז (שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' ת"פ, בשם הגאונים), כאשר שני אנשים נקלעו לעימות קולני, ובתוך כך כינה האחד את חבירו בכינויי גנאי מגוונים השמורים באמתחתו למצבי מתח. בין שלל כינויי ה"חביה" הוא שירבב מספר כינויים המצריכים את התערבות בית הדין, כגון "עבד" וכדומה. בתום הקטטה דרש הנעלב מבית הדין המקומי, להפעיל כנגד המקלל את הצעדים המפורשים בגמרא.

אולם, הרדב"ז כתב לבית הדין, כי מאחר שבני אדם אינם מייחסים חשיבות רבה לנאצות המושמעות תוך כדי ריב ומדון, אין בגידופים אלו כדי לפגוע בשמו הטוב של המקולל, ובאופן זה לא נאמרו דברי הגמרא. אמנם, מסיים הרדב"ז, "ראוי לביישו בדברים ולגעור בו שלא יקרא עוד שם זה לחבירו אפילו מתוך קטטה ומריבה ואפילו יתחיל חבירו".

אדם שכינה את חבירו - "שייך צאלק איל דין": עם זאת, גם המכנה בקביעות את חבירו בשמות גנאי, אינו מנודה, אלא אם כן כינהו בכינויים המוזכרים בגמרא בלבד. לאור זאת, פסק המהר"ם גלאנטי (שו"ת סי' ל"ג), כי אין להלקות אדם שכינה את חבירו בקביעות בשם "שייך צאלק איל דין" [ככל הנראה הכוונה היא לצאלח א דין, מצביא מוסלמי שכבש את ארץ ישראל מידי הצלבנים], או "שייך שאקוף", למרות שהמכונים נפגעים מכך ביותר. אמנם, "הוא נמנה על כת הליצנים שאינה מקבלת שכינה".

אדם שכינה את חבירו "קומוניסט": שאלה מעין זו הובאה אל הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, בדבר אדם שכינה את חבירו "קומוניסט". באותה תקופה [ימי הסנאטור מק-קארטין], השנאה לקומוניזם אכלה כל חלקה טובה בארצות הברית, וכבודו של אדם שיצא עליו שם זה ירד עד לעפר. לפיכך, המכונה בשם קומוניסט נפגע, איפוא, מאד מכך, ודרש להתיר לו לפגוע בפרנסתו של חבירו כדין הקורא לחבירו רשע. אולם, בעל ה"אגרות משה" (ח"מ ח"א סי' ל"ח) השיבו, כי השם "קומוניסט" אינו שם נרדף לרשע, שהרי רשעים רבים אינם קומוניסטים, וכוונתו של המכנהו כך היתה ביחס לשיטות שבהן הוא נוקט כדי לכפות את דעתו על אחרים, אך הוא לא התכוון להצביע על כך שהוא בעל עבירות. מלבד זאת, ציין הגאון, את דברי רש"י בסוגיינתו המובאים לעיל, שאין היתר לפגוע בפרנסתו של המכנה את חבירו רשע.

יורד לחייו - סוטר על לחייו: לסיים, מעניין לציין שיש הסוברים, ש"יורד עמו לחייו", היינו, שהוא רשאי לסטור לו על לחיו (עי' תשב"ץ שו"ת ח"ג סי' ר"ד).

"אחד בבוקר,
אחד בערב,
לפני האוכל".

גם ד"ר כהן מבני ברק
לא מפספס.
2 משניות ביום
וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים
מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם

מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

דף עא/א עמי ונכרי עמי קודם

האם המלווה לנכרי מקיים מצווה, ואם כן, מהי?

כידוע, מצווה רבה מן התורה להלוות מעות לנזקק להן. בהקשר לכך מבואר בסוגייתנו, כי כאשר בפני המלווה ניצבים מספר אנשים המבקשים ללוות את כספו, עליו לנקוט סדר עדיפות מסויים. ראשית, עליו להעדיף מתן הלוואה ליהודי על פני נתינתה לנכרי, אף על פי שהנכרי מציע ריבית תמורת ההלוואה. גם מבין הלויים היהודים, על המלווה להעדיף את עניי עירו על פני עניים אחרים, וכן, אם עומדים לפניו עני ועשיר המבקשים הלוואה, עליו לתת את ההלוואה לעני. בעל ה"אגודה" (בסוגייתנו) מדגיש, כי על בעל הממון להלוות את כספו בהתאם לסדרי עדיפויות אלו כאשר רמת הביטחון להחזר ההלוואות זהה לגבי כל הלויים.

על אף המבואר בסוגייתנו, שחז"ל אסרו על אנשי השוק להלוות לנכרים, כדי שלא ילמדו ממעשי הנכרים, והתירו לעשות כן רק לאותם יהודים הזקוקים לריבית לצורך פרנסתם ההכרחית, כתבו הראשונים (תוס' ע"א ד"ה תשיך והרא"ש), כי בימינו מותר לכל אדם להלוות לנכרי. כך גם נפסק להלכה (שו"ע י"ד סי' קנ"ט סעי' א'), ושני טעמים נאמרו בדבר: א. "לפי שיש עלינו מס מלך ושרים", והפרנסה קשה. ב. "שאנו שרויים בין האומות, ואי אפשר לנו להשתכר בשום דבר אם לא נישא וניתן עמהם" [יש שהעירו, כי טעם זה אינו שייך בימינו לתושבי ארץ ישראל ועי' "דברי סופרים" על השו"ע שם].

האם המלווה לנכרי מקיים מצווה? לדעת הרמב"ם (הל' מלווה ולווה פ"ה הל' א'), יהודי שמלווה מעות לנכרי, אינו מקיים בכך מצוות הלוואה, אלא את מצוות התורה (דברים כג/א) "לנכרי תשיך", היינו, מצווה להלוות לנכרי תמורת ריבית. לעומתו, סובר הראב"ד (שם), כי המלווה לנכרי אינו מקיים מצווה כל שהיא, ומטרת הפסוק היא לאסור הלוואה בריבית לישראל, ולפיכך אומר הפסוק "לנכרי תשיך" ולא לישראל. לעומתם, מביא המאירי (בסוגייתנו) מפרשים שלדעתם, גם המלווה

לנכרי "יש בו צד מצוה ומוסר, הואיל ובא לפניך אל תשיבהו ריקם, אלא שאינו מצווה להלוותו בחינם". זאת, כמוכח מסוגייתנו, המדרגת את הנכרי בדרגה הנמוכה ביותר מבין סדרי העדיפויות להלוואה, ולכאורה, אם המלווה לנכרי אינו מקיים כל מצווה בכך, אין כל צורך לדרגו בתוך סדרי העדיפויות של מתן ההלוואה.

מכל מקום, לכל הדעות, גם לדעת הסוברים שהמלווה לנכרי מקיים מצווה בכך, יש להעדיף מתן הלוואה ליהודי על פני נתינתה לנכרי, אף אם הנכרי מציע ריבית תמורתה. אלא, שנחלקו הפוסקים אם על המלווה לעשות כן רק כאשר העדפת היהודי על פני הנכרי תגרום לו **מניעת רווח מועט** או שמא גם כאשר **נמנע ממנו רווח רב** עליו להעדיף את היהודי (עי' אהבת חסד פ"ה סעי' ה').

מחלוקת זו תלויה בשאלה, האם יש להשוות בין נבילה להלוואה. נשמע מוזר? ובכן, התורה מצווה אותנו (דברים יד/כא) לתת את הנבילה לגר תושב [גוי שקיבל על עצמו ז' מצוות בני נח, והוא רשאי לאכול נבילה] ולא לנכרי, למרות שהנכרי מוכן לשלם בעדה. כמו כן, מצווה אותנו התורה להלוות ליהודי ולא לנכרי, למרות שהנכרי מוכן לשלם ריבית תמורת ההלוואה. אלא שיש לדון, אם כפי שבנבילה העדפת הגר מוגבלת רק למקרים בהם ההפסד של בעל הנבילה אינו גדול, כך גם הדין בהלוואה, שיש להעדיף את היהודי על פני הנכרי רק כאשר הפסדו של המלווה אינו גדול, או שמא, יש לחלק בין שתי המצוות, משום שדווקא בנבילה אין התורה דורשת מבעליה להעניקה **במתנה** כאשר היא שווה הון רב. אולם בהלוואה, הנמנע מהלוואה בריבית לנכרי, אינו **מפסיד** ממון, כי אם נמנעת ממנו האפשרות **להרוויח** כסף, ויתכן שיש להעדיף הלוואה ליהודי גם על חשבון מניעת רווח גדול.

בסוף דבריו מציין החפץ חיים שמדברי הרמ"א משמע שדעתו כדעת המקילים בכך. וכמו כן הוא כותב (שם סעי' ג'), כי חובת העדפת היהודי אינה אמורה אלא לגבי אדם שאינו סוחר לפרנסתו בכסף, אולם, המתפרנס ממסחרו בכסף, אינו חייב להעדיף את היהודי.

עולים על רכבת הלימוד

החבר השקט

חלקנו

ספר לימוד יומי

הגדול והחדש

גל אורן לדנר BSU

חודש ראשון התנסות חינם

קבע עיתים ללימוד < עכשיו > 3029 *

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וחוזים בסיפוק רוחני עצום!

